

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : การศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นเพื่อสร้างสรรค์ลายผ้าแถบลุ่มน้ำโขง : กรณีศึกษาย่านบ้านกุ่ม

ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

ผู้วิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ชาย สิกขา

ศัพท์สำคัญ : อัตลักษณ์ท้องถิ่น / ลายผ้า / ลุ่มน้ำโขง

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ 2 ประการ คือ 1) ศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นแถบลุ่มน้ำโขง เพื่อนำมาใช้ในงานสร้างลวดลายบนผืนผ้า 2) พัฒนาลายผ้าทอมือแบบร่วมสมัยที่มีคุณค่าต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาและทดลองคือกลุ่มผู้ผลิตผ้าฝ้ายทอมือบ้านกุ่ม ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบสรุปผลจากการประชุมระดมความคิด ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1) ด้านอัตลักษณ์ท้องถิ่นแถบลุ่มน้ำโขง กับการนำมาใช้ในงานสร้างลวดลายบนผืนผ้า พบว่า อัตลักษณ์ท้องถิ่นแถบลุ่มน้ำโขง อาจจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ (1) อัตลักษณ์ในภาพรวมของลุ่มน้ำโขง เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค ลักษณะความอุดมสมบูรณ์ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น โขดหิน เกาะแก่ง หาดทราย พืชพรรณสายพันธุ์ของสัตว์น้ำ อุปกรณ์ประมง เป็นต้น (2) อัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ของลุ่มน้ำโขง เช่น สูปแต้มในอุทยานผาแต้ม เสาเจดีย์ บั้งไฟพญานาค เป็นต้น ดังนั้นในการนำ อัตลักษณ์มาใช้ในการออกแบบลวดลายบนผืนผ้าอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในสองลักษณะ ทั้งนี้ เกณฑ์ในการเลือกต้องพิจารณาจากหลายองค์ประกอบ เช่น ความยาก-ง่ายในการนำมาออกแบบและผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ ความสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค และรูปแบบของผลิตภัณฑ์ สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกรรมวิธีการผลิตลวดลายบนผืนผ้าโดยใช้วิธีการมัดย้อม ซึ่งเป็นกรรมวิธีที่กลุ่มผู้ผลิตกำลังให้ความสนใจและอยู่ในช่วงของการพัฒนา

2) การพัฒนาลายผ้าทอมือแบบร่วมสมัยที่มีคุณค่าต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า การพัฒนาลายผ้าโดยใช้เทคนิคการมัดย้อม มีข้อจำกัดในการเลือกลายอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งรูปแบบของการใช้เทคนิคมัดย้อมต้องใช้ภาพหรือลายเส้นที่ไม่มีรายละเอียดซับซ้อนมาก ในกรณีนี้ ข้อสรุปของรูปแบบที่ง่ายต่อการผลิต คือ การใช้ลายผ้าที่มาจากปลาลุ่มน้ำโขง บั้งไฟพญานาค และคลื่นน้ำ โดยเลือกจัดวางตำแหน่งบนผ้าพันคอและผ้าคลุมไหล่ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ในกลุ่มที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคและจัดอยู่ในกลุ่มผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย จากการ

ติดตามผลการวิจัยในพื้นที่พบว่า งานวิจัยนี้ ได้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มตัวอย่าง ส่งผลให้เกิดความรู้และทักษะฝีมือ
ในการผลิตผ้าฝ้ายทอมือเพิ่มมากขึ้น สามารถนำสู่การผลิตที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชนได้

ABSTRACT

TITLE: A Study of Local Identities for Designing Mekong River Basin Fabric Patterns: A Case Study of Ban Kum, Huay Pai, Khong Jiam, Ubon Ratchathani

RESEARCHER: Asst. Prof. Dr. Sakchai Sikka

KEYWORDS: Local Identity, Fabric Designs, Mekong Basin

In this research, 2 objectives were set: 1) to study the local identities of the Mekong River Basin area for use in designing fabric patterns and 2) to develop contemporary hand-woven fabric patterns that are valuable to the local culture. This research is a qualitative research. The sample in the study and experiment was the group of hand-woven cotton fabric manufacturers of Ban Kum, Huay Pai Sub-District, Khong Jiam District, Ubon Ratchathani. The research tools were a questionnaire, an observation form, and a summary form for the summarization of the brainstorming. The results of this research can be summed up in 2 points as follows:

1) On the local identities of Mekong River Basin and its application in designing fabric patterns,

It was found that the local identities of Mekong River Basin could be categorized into 2 types: (1) the overall identities of Mekong River Basin, such as the belief about naga, the naturally existent abundance, as seen in rocks, islands islets, beach, vegetation and species of marine life, fishing equipment, and so on, (2) the locally specific identities of Mekong River Basin, such as the painted images at Pha Tam National Park, Sao Chaliang, Naga Fireballs, and so on. Therefore, the application of the identities to designing fabric patterns may occur in both styles. As for the criteria for choosing identities, there are many components to consider, such as the level of difficulty in designing and product manufacture, correspondence to the demand of customer, and form of product. For this research, the procedure chosen for producing fabric patterns was the tie-dye method, which is a procedure that is currently popular among manufacturers and being developed.

2) On the development of contemporary hand-woven fabric patterns that are valuable to the local culture, it was found that the development through the use of the tie-dye technique has a constraint regarding the selection of local identity patterns. In using the tie-dye technique, the images or drawings must not have so complex details. Thus, the summary of an easy style of production is using fabric patterns that come from Mekong River Basin fishes, Naga Fireballs, and waves and choosing the locations for them on the neck

scarves and shawls. The manufactured products are in the group that corresponds to the demand of the customers and in the group of contemporary products.

From the follow-up on the local research results, this research benefited the sample, resulting in the increased knowledge and skill in manufacturing hand-woven cotton cloth, which can lead to the production that brings income to families and the community.